

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Фізичний факультет

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра теоретичної фізики та астрономії

Д и п л о м н а   р о б о т а

бакалавра

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему: «Радіально-симетричні течії ідеальної саморушної рідини»

«Axially-symmetric flows of ideal self-propelling fluid.»

Виконав: студент денної форми навчання
напряму підготовки 6.040203 Фізика
Кушнерик Павло Іванович

Керівник д.ф.-м.н., проф. Кулінський В.Л.

Рецензент PhD Ратушна В.І.,

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ 14 від 08 . 06 . 2017 р.

Захищено на засіданні ЕК № 1

протокол № 32 від 23 . 06 . 2017 р.

Оцінка Відмінно / A / 93
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

Адамян В.М.

(підпис)

Голова ЕК

Калінчак В.В.

(підпис)

Одеса – 2017

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. ДИНАМІКА СИСТЕМ БАГАТЬОХ ЧАСТИНОК.....	5
1.1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ	5
1.2. СИСТЕМИ САМОРУШІЙНИХ ЧАСТИНОК	7
2. ЧИСЕЛЬНІ МОДЕЛІ КОЛЕКТИВНОЇ ДИНАМІКИ.....	10
1.1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ	10
1.2. МОДЕЛЬ ВІЧЕКА.....	10
3. РІВНЯННЯ ІДЕАЛЬНОЇ САМОРУШІЙНОЇ РІДИНИ	14
4. РЕЗУЛЬТАТИ.....	19
ВИСНОВКИ	22
ЛІТЕРАТУРА.....	23

ВТСУП

У природі існує безмежне різноманіття взаємодій між живими істотами. Однак багаторічні спостереження показали, що всі живі організми, збираючись в групи, демонструють особливий клас групової взаємодії, в результаті чого було виділено окремий напрямок в біології, що вивчає цей феномен. Колективна поведінка, часто спостерігається як скупчення, широко поширене явище в природі. Термін колективна поведінка означає синхронний рух взаємодіючих частинок в групі. Поширеними прикладами такої поведінки є: косяки риб, зграї птахів, мурашині рої і пішоходи. Такі організми як клітини і бактерії, так само схильні до колективного руху [1,2,3].

Подібна колективна поведінка була недавно виявлена в рухомих «неживих» системах. Прикладами, яких є гранульовані розчини [4] Подовжені частки на вібруючих поверхнях [5] розчини з частинками золота рухомими за допомогою поверхневих хімічних реакцій. Різноманітність систем, які демонструють подібну поведінку, вказує на наявність базових універсальних правил колективного руху. Пошук цих правил, є важливим завданням.

При описі динаміки подібних систем, які можуть бути як живими, так і неживими, стає корисним введення поняття активної речовини. Активна речовина, визначається як система активних одиниць, яка може споживати енергію для свого руху. Специфікою колективних систем є те, що вони далекі від стану теплового рівноваги. Ключовою особливістю активної речовини є те, що напрямок руху не визначається тільки зовнішніми діючими силами.

При розробці фізичної моделі в першу чергу необхідно врахувати головні особливості явища і спробувати на максимально простий моделі отримати адекватні результати, що відображають суть явища.

Для вивчення динаміки поведінки таких систем необхідно провести величезну кількість експериментів, що в деяких випадках є складно здійсненою або дуже витратною процедурою. З цієї причини в останні десятиліття були запропоновані декілька математичних моделей таких систем [5,6], в яких описано характер взаємодії між частинками. У даній роботі розглянута модифікація моделі описаної в [5].

У зв'язку з вище сказаним, метою роботи є аналіз плоского радіально симетричного течії саморушній рідини.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: поставити ряд комп'ютерних експериментів при різних умовах. Обробити і

проаналізувати дані отримані в результаті експериментів. Порівняти данні отримані в результаті експерименту з розв'язком гідродинамічного рівняння.

ВИСНОВКИ

Моделі саморушних частинок як системи яка проявляє колективні ефекти мають величезну кількість практичних та теоретичних застосувань, тому дані системи потребують глибокого та всебічного вивчення. Метою даної роботи є аналіз окремого випадку радіально симетричного руху.

На основі досягнутих результатів можна зробити наступні висновки:

1. Аналіз результатів роботи програм, написаних в результаті виконання завдання, показує відмінність моделі Вічека від класичної моделі газу, яке складається в появі упорядкованого руху частинок при неврегульованих початковому стані.
2. Для порівняння результату комп'ютерного експерименту з розв'язком гідродинамічного рівняння представлені графіки функцій розподілу щільності, радіальної і кутовий швидкостей для моделі Вічека
3. Функцій розподілу щільності, радіальної і кутовий швидкостей в моделі Вічека для різних початкових умов, при наявності розподілу за модулем швидкості, вказують на розбіжність існуючої теорії з комп'ютерним експериментом.
4. Для отримання нетривіальною картини перебігу потрібно збільшувати щільність та розподіл часток за швидкостями. Це також змушує уточнювати гідродинамічне рівняння з урахуванням функції розподілу часток за швидкостями.

В ході детального вивчення даних систем і аналізу отриманих результатів можна зробити висновок, що дана математична модель залишає безліч відкритих питань і заслуговує глибокого теоретичного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. J. Gachelin, A. Rousselet, A. Lindner, and E. Clement. Collective motion in an active suspension of Escherichia coli bacteria. *New Journal of Physics*, 16:0250003, 2014
2. I. H. Riedel, K. Kruse, and J. Howard. A self-organized vortex array of hydrodynamically entrained sperm cells. *Science*, 309(5732):300–303, 2005.
3. F. Peruani, J. Starruß, V. Jakovljevic, L. Søgaard-Andersen, A. Deutsch, and M. Bär. Collective motion and nonequilibrium cluster formation in colonies of gliding bacteria. *Phys. Rev. Lett.*, 108:098102, 2012
4. A. Kudrolli, G. Lumay, D. Volfson, and L. S. Tsimring. Swarming and swirling in selfpropelled polar granular rods. *Physical Review Letters*, 100:058001, 2008
5. I. S. Aranson, D. Volfson, and L.S Tsiming. Swirling motion in a system of vibrated elongated particles. *Physical Review E*, 75:051301, 2007.
6. I. Theurkauff, C. Cottin-Bizonne, J. Palacci, C. Ybert, and L. Bocquet. Dynamic clustering in active colloidal suspensions with chemical signaling. *Physical Review Letters*, 103:268303, 2012.
7. Ландау Л. Д., Лифшиц Е. М. Теоретическая физика (Том 10. Физическая кинетика) // книга. – 2002.
8. Боголюбов Н. Н. Проблемы динамической теории в статистической физике. — М.— Л.: ОГИЗ. Гостехиздат, 1946.
9. Vicsek T., Zafeiris A. Collective motion // *Physics Reports*. – 2012. – Т. 517. – №. 3. – С. 71-140.
10. Vicsek T. et al. Novel type of phase transition in a system of self-driven particles // *Physical review letters*. – 1995. – Т. 75. – №. 6. – С. 1226.
11. Castellano C., Fortunato S., Loreto V. Statistical physics of social dynamics // *Reviews of modern physics*. – 2009. – Т. 81. – №. 2. – С. 591.
12. Helbing D. Traffic and related self-driven many-particle systems // *Reviews of modern physics*. – 2001. – Т. 73. – №. 4. – С. 1067.
13. Ramaswamy S. The mechanics and statistics of active matter // *arXiv preprint arXiv:1004.1933*. – 2010.
14. Czirók A., Vicsek T. Collective behavior of interacting self-propelled particles // *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*. – 2000. – Т. 281. – №. 1. – С. 17-29.
15. Acebrón J. A. et al. The Kuramoto model: A simple paradigm for synchronization phenomena // *Reviews of modern physics*. – 2005. – Т. 77. – №. 1. – С. 137.

16. Климонтович Ю. Л. Статистическая физика. – М.: Наука, 1982. – Т. 608.
17. Ihle T. Chapman-Enskog expansion for the Vicsek model of self-propelled particles //arXiv preprint arXiv:1605.03953. – 2016.
18. Degond P. et al. Vision-based macroscopic pedestrian models //arXiv preprint arXiv:1307.1953. – 2013.
19. Chepizhko O., Kulinskii V. The hydrodynamic description for the system of self-propelled particles: Ideal Viscek fluid //Physica A: Statistical Mechanics and its Applications. – 2014. – Т. 415. – С. 493-502.
20. Levine H., Rappel W. J., Cohen I. Self-organization in systems of self-propelled particles //Physical Review E. – 2000. – Т. 63. – №. 1. – С. 017101.
21. Frouvelle A. A continuum model for alignment of self-propelled particles with anisotropy and density-dependent parameters //Mathematical Models and Methods in Applied Sciences. – 2012. – Т. 22. – №. 07. – С. 1250011.
22. Reynolds C. W. Flocks, Herds and Schools: A Distributed Behavioral Model // SIGGRAPH Comput. Graph. 1987. Vol. 21, no. 4. P. 25–34.
23. Huepe C., Aldana M. New tools for characterizing swarming systems: a comparison of minimal models //Physica A: Statistical Mechanics and its Applications. – 2008. – Т. 387. – №. 12. – С. 2809-2822.
24. Chate H., Ginelli F., Gr ' egoire G. et al. Modeling collective motion: variations on the Vicsek model // The European Physical Journal B. 2008. Vol. 64, no. 3-4. P. 451–456.
25. Gregoire G., Chat ' e H. Onset of collective and cohesive motion // ' Physical review letters. 2004. Vol. 92, no. 2. P. 025702.
26. Baglietto G., Albano E. Finite-size scaling analysis and dynamic study of the critical behavior of a model for the collective displacement of self-driven individuals // Physical Review E. 2008. Vol. 78, no. 2.
27. Aldana M., Larralde H., VaZquez B. On The Emergence Of Collective Order In Swarming Systems: A Recent Debate